

UITVAL ONDER DE LOEP

Een interculturele analyse van een hbo-lerarenopleiding

Het Nederlandse onderwijssysteem is voor ons een vanzelfsprekendheid. Maar hoe ziet het eruit vanuit een buitenlands perspectief? De Amerikaanse Kate Berger ondervond het aan den lijve als onderwijsassistent bij een Nederlandse hbo-lerarenopleiding. Wat haar vooral verbaasde, waren de grote aantallen uitvallers.

Foto: Aleksandr Davydov

KATE BERGER

In 2017 stapte ik met een open blik als nieuwsgierige, Amerikaanse onderwijsprofessional het Nederlandse onderwijssysteem binnen en begon aan mijn eerste dag als onderwijsassistent. Ik kwam naar Nederland in het kader van het Fulbrightprogramma, een beurs van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken voor toekomstige docenten die een tijdlang in het buitenland Engels willen geven. Ik werd geplaatst bij de lerarenopleiding Engels op een hbo en wilde graag ontdekken hoe de Nederlandse onderwijswereld – met de wirwar aan afkortingen (hbo, vmbo-t, mbo, Cito en ga zo maar door)

– in elkaar zit. Het Fulbrightprogramma gaf mij de kans om de cultuurverschillen tussen het Nederlandse en het Amerikaanse onderwijssysteem te ontrafelen.

Tijdens het introductiegesprek met mijn manager werd ik met name getroffen door het feit dat meer dan de helft van alle voltijds eerstejaarsstudenten die aan de lerarenopleiding Engels beginnen, waarschijnlijk het tweede leerjaar niet halen. Als oud-student van een zeer prestatiegerichte, vierjarige bachelorstudie waarvan bijna honderd procent van de eerstejaars doorstroomt naar het tweede jaar, leek me het rendement van dit Nederlandse bachelorprogramma wel heel erg aan de lage kant. Bovendien leek de hoge uitval van

deze hbo-lerarenopleiding me in tegenspraak met mijn eerste indruk van het curriculum, dat niet alleen hoge eisen stelde aan Engelse taalvaardigheid maar ook aan pedagogisch-didactische vaardigheden. Een dergelijke opleiding zou toch immers de beste studenten moeten trekken, was mijn gedachtegang. De realiteit was echter anders, en zo raakte ik geïntrigeerd door de grote discrepantie tussen de hoge eisen van het onderwijsprogramma enerzijds en de hoge uitval anderzijds.

Om de (culturele) verschillen te begrijpen wilde ik de mogelijke factoren op nationaal niveau en opleidingsniveau onderzoeken die aan de hoge uitval ten grondslag lagen. Daarom voerde ik allereerst een aantal informele

interviews uit met mensen op sleutelposities binnen de lerarenopleiding, zoals managers, docenten en student-begeleiders. Zij kwamen met een lange lijst van allerlei mogelijke verklaringen: het gebrek aan instroomeisen en daarmee de mogelijkheid om studenten met een zwakke Engelse taalvaardigheid eruit te kunnen filteren; de vooropleiding van studenten (mbo of havo), waardoor er verschillen zijn in mate van volwassenheid, studievaardigheden en de bijbehorende verwachtingen van de opleiding; de belangstelling voor de Engelse taal zelf en niet zozeer, of helemaal niet, voor de didactische component van het programma; en het worstelen met psychische problemen of met het eigen zelfvertrouwen

Studenten in de VS hoeven pas na anderhalf jaar een hoofdvak te kiezen. Op het hbo moeten de Nederlandse studenten echter bij aanmelding al meteen een studiegebied kiezen

met betrekking tot de academische eisen die het programma stelt.

Typische verschillen

Sommige van deze aspecten wezen op sterke verschillen met de manier waarop het hogeronderwijsstelsel in Amerika is ingericht en kunnen wellicht deels de discrepantie verklaren tussen de uitvalpercentages van deze hbo-opleiding en de Amerikaanse universiteit waar ik heb gestudeerd. Op deze hbo is het zo dat aankomende studenten die zakken voor de studiekeuzecheck, een niet-bindend advies krijgen om niet aan de studie te beginnen, dat ze dus naast zich neer kunnen leggen. Als dat advies wel bindend zou zijn, dan zouden studenten die niet voldoende taalvaardig zijn, al vanaf het begin zijn uitgesloten. Een vergelijkbare Amerikaanse student moet een uitgebreide en kostbare aanmeldingsprocedure doorlopen en moet na toelating ook nog eens een steeds hoger bedrag aan collegegeld betalen, dat over het algemeen, vooral bij particuliere instellingen, een veelvoud bedraagt van het door de overheid laag gehouden Nederlandse collegegeld. Deze extra barrières om toegelaten te worden vormen voor Amerikaanse studenten waarschijnlijk een sterke prestatie-stimulus om hun investering (letterlijk) terug te verdienen, waardoor het uitvalpercentage in vergelijking met Nederlandse studenten mogelijk kleiner is.

Bovendien hoeven eerstejaarsstudenten die in de Verenigde Staten beginnen aan een bachelorprogramma, dat veel breder is dan het Nederlandse equivalent, pas na drie semesters (anderhalf jaar dus) officieel een hoofdvak te kiezen (bijvoorbeeld bachelor of arts in onderwijskunde). Deze extra tijd geeft de student de gelegenheid om verschillende academische interessegebieden uit te proberen voordat een definitieve richting wordt gekozen. Dit kan ervoor zorgen dat studenten beter presteren en dat ze zich meer betrokken voelen bij het programma, factoren die bijdragen aan minder uitval. Op het hbo moeten de Nederlandse studenten echter bij aanmelding al meteen een studiegebied kiezen. Zoals een docent het formuleerde: 'In Nederland kan je niet van hoofdvak wisselen zoals in de VS. Als je

dat wil, betekent het dat je je uitschrijft bij de ene studie en weer inschrijft voor een andere.'

Verschillende docenten weten de hoge uitval ook aan het feit dat Nederlandse leerlingen al op relatief jonge leeftijd een profiel moeten kiezen op de middelbare school. Een dergelijke zwaarwegende beslissing moet worden genomen op een moment dat leerlingen nog weinig levenservaring hebben, en toch bepaalt deze keuze in hoge mate de toekomstige loop van studie en werk. Het lijkt er dus op dat structurele verschillen tussen het curriculum van het Nederlandse en Amerikaanse voortgezet onderwijs het verschil in uitval van studenten ook voor een deel verklaren.

Na reflectie op de gesprekken met betrokkenen op sleutelposities vond ik het belangrijk om potentiële verklaringen voor de uitval ook op het niveau van de individuele student te onderzoeken. Daarom hield ik interviews met zeventien voltijds eerstejaarsstudenten aan de hbo-lerarenopleiding Engels waar ik werkte. Om de ervaringen van de meer of minder succesvolle studenten te vergelijken heb ik de deelnemende studenten ingedeeld in twee groepen, 'geslaagde' studenten (dertien in totaal) en 'niet-geslaagde' studenten (vier), afhankelijk van of ze het eerste semester van de cursus die ik gaf, gehaald hadden of niet. De drie grote thema's die uit mijn interviews naar voren kwamen, waren: (1) overlevingsstrategieën, (2) blootstelling aan Engels en (3) verwachtingen van de opleiding.

Overlevingsstrategieën

Het eerste thema dat uit mijn data naar boven kwam drijven, en dat misschien wel het minst werd genoemd in de interviews die ik had met de docenten, waren zogenoemde copingmechanismen en -strategieën – de manier waarop iemand omgaat met problemen en stress – en daarmee samenhangende factoren zoals mentale veerkracht, ervaren sociale ondersteuning en de balans tussen studie en vrijetijd. Mentale problemen of studieproblemen kwamen wel voor bij de succesvolle studenten, maar in verhouding tot de minder succesvolle studenten beschikten ze over effectievere copingstrategieën en meer veerkracht. Succesvolle studenten zeiden

Veel van de succesvolle studenten ondernamen buiten het studieprogramma vooral activiteiten die een directe relatie hebben met Engels en lesgeven

ook over het algemeen dat ze zich sociaal meer op hun gemak voelden binnen de opleiding dan niet-succesvolle studenten. Dit lijkt erop te wijzen dat zelfvertrouwen en sociale handigheid veelzeggende indicatoren kunnen zijn van hoe studenten zich kunnen aanpassen aan het studieprogramma.

Succesvolle studenten rapporteerden over het algemeen ook dat ze er meer vertrouwen in hadden dat ze in staat waren om de balans te bewaren tussen hun studie en andere verantwoordelijkheden en activiteiten dan hun niet-succesvolle medestudenten. Veel van de succesvolle studenten ondernamen buiten het studieprogramma vooral activiteiten die een directe relatie hadden met Engels en/of lesgeven, terwijl de niet-succesvolle studenten meer tijd per week besteedden aan ander werk, nodig om de studie te bekostigen, maar dat geen relatie met Engels en/of lesgeven had. Er is dus een verband tussen de financiële situatie van studenten en de wijze waarop ze hun privéleven (moeten) inrichten, hetgeen weer directe gevolgen kan hebben voor hun studie.

Blootstelling aan Engels

Het tweede thema dat naar boven kwam in mijn analyse, was blootstelling aan Engels, waarbij het gaat om zowel voorafgaand onderwijs in Engels als om buitenschoolse blootstelling aan Engels. Het zal niemand verbazen dat de overgrote meerderheid van de succesvolle studenten een Engelstalige familieachtergrond had of voorafgaande onderwijservaring in het tweetalig onderwijs of met versterkt Engels (bijvoorbeeld het behalen van Cambridge-certificaten). Niet-succesvolle studenten zeiden over het algemeen dat hun vooropleiding hen minder goed had voorbereid op hun studie binnen de lerarenopleiding; een van hen zei letterlijk: 'Het hbo-niveau is veel te hoog voor veel mbo-studenten.' Deze opmerking ondersteunt de zorgen die verschillende docenten uitten dat een toenemend percentage studenten dat rechtstreeks uit het mbo komt, niet voldoende is toegerust om het pittige academische en taalkundige programma te volgen.

Naast blootstelling aan Engels gaven succesvolle studenten ook aan dat ze dachten in het Engels en met vrienden en familie buiten het programma om conver-

seerden in het Engels. Een van hen benadrukte zelfs: 'Als mijn Nederlandse vrienden me iets vragen, antwoord ik in het Engels.' Deze nadruk op het gebruik van het Engels buiten het curriculum om staat in sterk contrast met wat veel niet-succesvolle medestudenten aangaven, namelijk dat ze buiten het lesprogramma om óf alleen hun niet-Engelse moedertaal spraken óf alleen Engelse media als voornaamste talige input hadden. Het lijkt er dus op dat integreren van het Engels in het dagelijkse, persoonlijke leven (buiten het bijhouden van de media) een voorspeller kan zijn van studiesucces binnen het studieprogramma.

Verwachtingen van de studie en voorbereiding

Een derde thema dat naar voren kwam als een mogelijke verklaring voor de hoge uitval onder studenten, was de verwachtingen van de studie en de voorbereiding erop. De succesvolle studenten gaven in meerderheid aan dat ze goed voorbereid waren op de academische eisen van het programma, terwijl veel van diezelfde studenten echter ook aangaven dat ze weinig tijd staken in het werkelijk studeren voor tentamens. Er lijkt dus een relatie te zijn tussen het hebben van realistische verwachtingen en het vermogen om studietijd efficiënt in te delen en te besteden. Dit was ook zichtbaar bij de niet-succesvolle studenten. Bij hen bleek er namelijk een discrepantie te zijn tussen hoe zij hun inzet en voorbereiding inschatten en hun daadwerkelijke (lagere) tentamenresultaten.

Het moge duidelijk zijn dat deze gesprekken slechts een begin zijn. De thematische trends die uit de interviews naar voren kwamen, kunnen wellicht leiden tot een genuanceerder beeld van het probleem – bekeken vanuit de individuele student, wat vaak niet gebeurt. Het aantal studenten dat ik heb ondervraagd, is slechts een kleine steekproef van het totale aantal studenten, en ik had graag studenten geïnterviewd die werkelijk waren gestopt met hun studie. De input daarvan zou nog meer waardevolle inzichten hebben opgeleverd. ■

Kate Berger was Fulbright English Teaching Assistant van 2017 tot 2019. Met dank aan Christien van Gool voor de vertaling van het oorspronkelijke artikel uit het Engels.